

# SEKT PROBLEMA

Arnoldas Willnatis

(Vokietija)

Kaip s voka „sekta“ vartojama kasdien je kalboje, priklauso nuo intonacijos, kuria šis žodis tariamas. Dažniausiai jis ištariamas aštriau ir taip norima išreikšti panieką. Naudojantis tokia tarimo technika, nereikia nieko aiškinti apie šį žodį, nebūtinai iš anksto apie tai turėti koki nors nuomonę, o kitiems nekyla joki klausimai, nes „sekta“ – tai visuomet kažkas negera ir neigiama. Pasitelkus tokį paprastą tarimo būdą, be didelių pastangų galima išstumti iš mūsų stymo tai, kas nepažįstama ar nemėliama. Logika čia apsisverti aukštesnėmis kojomis: nebūtinai dėl to, kad „sekta“ – paniekos vertas dalykas, ją visiškai nesireikalo domėtis. Čia kalbama apie tipiško šmeižimo formą, apie kurią dauguma žmonių paprastai nenumano.

## Vertinimo pagrindas

Etimologinis šio žodžio kilmę reikia ieškoti viduramžių žodyje „secte“, kilusiame iš lotyniškojo „secta“. Tai reiškia „nuostata, direktyva, partija“. Jau nuo seno žodžiu „sekta“ apibūdinamos naujos, o svarbiausia – nemąstomos religinės bendruomenės, atskilusios nuo didesnių konfesijų.

Tačiau trumpam atsigręžus Bažnyčios istoriją, paaiškėja, kaip absurdiška juodinti sektos sąvoką: visos šiandien egzistuojančios bažnyčios iš tiesų yra „sektos“, o vieningai organizuotos Bažnyčios niekada ir nebuvo. Dar apaštalas Paulius yra užfiksavęs skirtingas tikėjimo atšakas. Taip pat ir Katalikų bažnyčios raidos pradžioje, baigiantis II amžiui, tikintieji buvo susiskaldę: skirtinguose miestuose – Romoje, Konstantinopolyje, Antiochijoje ir Aleksandrijoje – Kristus buvo suprantamas skirtingai. Vienos iš to meto atšakų, modalistų, laikiusi Jėzų viena iš Dievo apsireiškimo formų, užuomazgos dar ilgai gyvavo net pačioje Romoje, o Artimųjų Rytų nacionalinėse bažnyčiose išliko iki šių dienų. Tais laikais iš kitų išsiskyrę ir „fanatikai montanistai“, kurie skelbė pasaulio pabaigą. Galima sakyti, kad didysis skilimas, kai 1054 m. po Kristaus gimimo išsiskyrė Katalikų ir Graikų stačiatikių bažnyčios, buvo tik dar viena grandis tos jau tikstantmet betrunkančio skirtingo mokyklų nirtingo grandinės. Taigi atsirado dvi „didžiosios sektos“, kurios varžėsi dėl vadovaujančio krikščioniškojo Europos ir Artimųjų Rytų tikėjimo pozicijų, o vėlesniais Bažnyčios istorijos tarpsniais skaldėsi toliau.

„Pirmykštė bažnyčia“ buvo ne vieninga Didžioji bažnyčia, o suformuota vietos autoritetai, todėl gyvavo vairiausių pavidalų. Nepaisant to, dogmų kova nuosekliai ir nenutrūkstamai tęsėsi. Kiekviena bažnyčia, tai yra kiekviena „sekta“, tvirtino, kad kaip tik ji nesanti jokia sekta, nes tęsianti tikrą „pirmykštės bažnyčios“ mokymą. Tokiu dogmatiku vertinimu, visi kiti konkurentai, pretenduojantys tiesiai, tampa „sektomis“. Dėl viso to kilusios emocijos nusmukdavo žodį „sekta“ iki šmeižikiškos kovotojų sąvokos. Todėl vartoti šį žodį teologiniu lygmeniu – visiškai beprasmiška, savaimė aišku, kad vienybės tarp skirtingų bažnyčių pasiekti nepavyks. Kuriam gi norėtųsi pripažinti, kad jis daugiau nei tikstantmet neteisingais mokymais klaidino daugybę milijonų žmonių?

Beprasmiška vartoti sąvoką „sekta“ ne tik norint apjuodinti, bet ir kaip dogminę sąvoką, apibūdinančią mokymo turinį, – pastaruoju atveju ji remiasi grynai sitikinimais ir negali būti išreikšta jokia visiems priimtina forma. Taigi šiandien susiduriama su realiomis problemomis dėl tariamų religinių bendruomenių, kurios iš tiesų žmones apiplūšia, padaro juos neveiksnius, teigia jiems savo ideologiją, o kartais net pastumia kolektyvinę savižudybę. Kaip valstybei apibrėžti tokius nusikaltimų pirmines stadijas, jas patikrinti, o po to suvaldyti? Taigi pirmiausia išsiaiškinkime: kas yra „sekta“?

Kadangi greičiausiai beviltiška s voka „sekta“ vartoti konkrečiau, kaip neutralus žodis, reiškiant atšaką arba suskilimą, tai toliau šis žodis bus vartojamas taip, kaip prasta kalboje: „sekta“ reiškia kažką neigiamą. Tačiau kaip apibrėžti „sektą“ gali valstybė, ne siveidama beprasmiškas dogmatiką, ir nevertiama visuomet laukti to, kol išaiškinti akivaizdūs nusikaltimai? Kokių prevencinių priemonių ji gali imtis, jei yra tokia bejėgė? Todėl ši lėmė dalykiškai pagrindžiam sociologine „sektos“ apibrėžimu, kad nusikalstamą veiklą būt galima atskleisti pačioje užuomazgoje ir iširti.

Be to, neapsiribosime vien „religinės sektos“ aspektu, suformuluosime bendrus „sektantiško elgesio“ požymius. Kyla domi perspektyvų: kiek „sektantiškos tendencijų“ esama mums gerai pažįstamose institucijose – mums bažnyčioje, valstybėje, profesinėje s jungoje ar net savoje šeimoje? Net sutikdami žodį „sekta“ vartoti kaip s voka kovojant su tuo, kas „automatiškai reiškia blogą“, vis tiek kategoriškai atsisakome vartoti jį kaip savavališką šmeižiant apibūdinimą. Prieš paskelbiant kovą, būtina viską gerai vertinti pagal visuotinai priimtinius kriterijus.

Toliau bus naudojama „veidrodžio technika“: kai iš pradžių apibrėžiamas „geris“, kad „blogis“ pasirodytų esantis jo priešingybė s atspindys. Tad kokį etiniu požiriu teigiamą tikslą turi Bažnyčia, valstybė ar kuri kita organizacija? Dar tiksliau būt galima paklausti taip: kas yra „teigiama“?

Mes gyvename šioje planetoje tam, kad mokytumės humaniškumo. Visuomet remdamiesi laisvu asmeniniu apsisprendimu, privalome prasti gyventi solidarizuodamiesi su šalia mums gyvenančiais skurstančiais žmonėmis, nesutrikdydami gamtoje vykstantį procesą pusiausvyros. Tai reiškia humaniškumą. Gyvenimo silpniesiems pasaulyje silpniesiems išstumiami ir nerūdinti kalti, o žmonės pasaulyje silpniesiems reikia paremti. Visi žmonės yra „globaliniai broliai ir seserys“, todėl turėt atitinkamai elgtis. Taigi kiekvienas elgesys, padedantis bent per žingsnį priartinti prie šio tikslo – būt visuotiniams broliams ir seserims, yra teigiamas. Laisvė – tai pagrindinis prielaidas sukurti pozityvų gyvenimą globalaus solidarumo s lygomis. Jausmų mokymas taip pat skelbia t pat: visuomet elkis taip, kaip norėtum, kad kiti su tavimi elgtųsi! Argi kuris, patekęs bėdon, nenorėtų sulaukti pagalbos?

Kiekvienas žmogus – tiek asmeniniame gyvenime, tiek darbe, vadinasi, ir kiekviena organizacija, siekia panašius teigiamus tikslus, todėl juos reikia atitinkamai vertinti. O kaip tada atrodo neigiamas atspindys? Kuris manipuliuoja kitais ar juos išnaudoja, tas siekia panaikinti laisvę ir taip sustiprinti savo valdžią. Laikantis tokio požirio, kiekviena netiesos forma, sukčiavimas ar išnaudojimas yra neabejotinai neigiami dalykai. Visos viešpatavimo kitiems subrendusiems bendrapiliečiams apraiškos yra neigiamos, vadinasi, nehumaniškos, – tai neveikiama visuotinė brolybė s priešprieša. Tiesiog ne manoma sivaizduoti humaniškumo be laisvės. Humaniški stiprieji atsisako valdžios, tai yra nesiekia pakeisti kitų žmonių elgesio prieš jį valią. Nuosekliai mstant, išeina, kad kiekviena forma egzistuojantis vienų žmonių pavaldumas kitiems, viršesniams už juos, yra neigiamas reiškinys, taigi reikt panaikinti visas organizacijas. Tai ir bus galima padaryti, kai kada nors ateityje žmonės perims Jausmų gyvenimo taisyklę – visuomet elgtis taip, kaip norėtum, kad kiti su tavimi elgtųsi. Tada mums nebereikės statymų, valstybės ar kokių nors organizacijų, nes visa tai – tik laikinos priemonės, reikalingos nehumaniškumui veikti. Tuomet bendras problemas galėtume spręsti visi dirbdami išvien. Kiekvienas suaugęs partneris turėtų vienodas teises, nebūt jokių viršūnių, likt tik funkcijos, pasirenkamos kiekvieno pagal sugebėjimus. Kasdienius sunkumus būt galima veikti darbo grupėse. Kaip sakė Jzus? „Tarnaukite vienas kitam!“ Tai buvo tikrai pranašiškas raginimas! Tai viso pasaulio žmonių gyvenimo kokybės raktas, kuris mums buvo duotas dar prieš 2000 metų. Bet mes jį nustumėme šalį, paslėpėme ir nenorėjome nieko apie jį girdėti.

Šie pagrindiniai kriterijai, pagal kuriuos vertinamos bendruomenės, kurios paskui arba priskiriamos, arba nepriskiriamos prie „sektos“, turi būt bendrai taikomi ir visokio pobūdžio organizacijoms, net privačioms asmeninėms veikloms. Svarbu nustatyti – jos humaniškumą stiprina ar silpnina? Remiantis šiuo pagrindu, lengvai galima apibrėžti paskirą praktinį aspektą vertinimo kriterijus ir kokybinius vairius bendruomenės analizės rengimo principus.

## Konkret s vertinimo kriterijai

Paskait visokiausi pranešim apie religini , politini , taip pat kult ros organizacij vidaus gyvenim , sudar me nedidel vertinimo kriterij s raš . Žinoma, ia reikia aiškiai skirti tai, kas skelbiama oficialiai, nuo to, kas iš tikr j daroma bendruomen s vidaus strukt roje. Toliau išvardyti požymiai suformuluoti remiantis tuo elgesiu, kuris realiai egzistuoja organizacijos viduje. Dažnai atsakym galima rasti tik apklausus buvusius jos narius, nes pašaliniam steb tojui daugelio aspekt ne manoma žvelgti. Tuo tarpu valstyb turi galimybi steb ti tokias organizacijas slaptai.

### 1. Organizacijos tikslas: tarnauti ar siekti valdžios?

Ar tokia organizacija naudojama kaip priemone pasirinktam tikslui pasiekti, ar viešai deklaruojamas tikslas t ra užmaskuotas valdžios siekis?

Pavyzdžiui, jeigu kuris nors organizacijos narys ateityje sumanyt siekti to paties, dar šioje organizacijoje užsibr žto tikslo jau kitoje organizacijoje, – ar tai b t toleruojama? Ar „teigiama“ laikoma tik savo organizacija? Ar žmogui, bandan iam išstoti, taikomos represijos?

O kaip naudojamos bendruomen s l šos? Su j pagalba vis pirma siekiama deklaruojamo tikslo ar jos reikalingos tik pa iai organizacijai stiprinti – reklamuojantis, rengiant mokymus, ple iant personal ir kraunant kapital ?

Kaip bendradarbiaujama su kitomis organizacijomis? Ar daroma kompromis ir ar suburiamos darbo grup s, norint lengviau pasiekti tariam j tiksl , ar nariai apsiriboja savo organizacijos veikla?

Visus šiuos klausimus galima traktuoti kaip vien : ar praktiškai daroma tai, kas skelbiama teorijoje, ar atvirkš iai, – praktikoje tikslo ir priemon s prioritetai sukei iami? Organizacija visada tur t b ti tik priemon siekti tikslo, o jei tiksl galima pasiekti kitais b dais, j reik t likviduoti. Taigi žanginis klausimas skamba taip: tarnauti ar siekti valdžios?

### 2. Vadovavimo samprata: pavyzdys kitiems ar kultas?

Galb t š klausim lengviausia rasti atsakym iš šalies. Organizacijai vadovaujantis asmuo laikomas kukliu pavyzdžiu ar yra idealizuojamas ir garbinamas? Ar masiniuose jos renginiuose prasiveržia isterija? Kaip paprasti organizacijos nariai reaguoja j vadovo kritik , girdim už bendruomen s rib ? Jie visi pasipiktin tai neigia ar dalykiškai diskutuoja šia tema? Ar paprastas organizacijos narys gali pats atskleisti vadovo silpnybes, ar vadovyb laikoma neklystan ia? Kitaip tariant, ia toliau nagrin jamas žanginis klausimas „tarnauti ar siekti valdžios“ – tik jau pavieni asmen lygmeniu.

### 3. Vadovavimo principas: patarimas ar paklusnumo reikalavimas?

Ar organizacijoje elgiamasi su kitais kaip su broliais ir seserimis? Visi nariai turi bes lygiškai paklusti visiems vadovavimo lygmenims ar vyksta pasitarimai, bendrai priimami nutarimai, gal net ir demokratiški daugumos sprendimai? Viršininkai atsižvelgia skirting pavaldini nuomon ar brutaliai primeta kitiems savo poži r ? Kiek sukarintas bendruomen s gyvenimas? Ar paklusnumas šlovinamas kaip „šventa pareiga“? žangin klausim reik t prat sti taip: tarnavimas bendram tikslui ar beveik neribota organizacijos vadovyb s valdžia?

### 4. Mokymo principas: veiklos reguliavimas ar doktrin kalimas?

Ar tikrai organizacijoje vykstan i mokym metu su kitais elgiamasi kaip su broliais ir seserimis? Seminaruose pristatomi ir kalami galv tik savo projektai ar tie projektai nušvie iami ir alternatyvi koncepcij poži riu ir diskutuojama? Ar bendruomen s bibliotekose rastume ir „eretišk “ autori k rini ? Jos nariai apskritai skatinami savarankiškai analizuoti ar jiems tik „plaunamos smegenys“, ver iant juos mokytis mintinai, uždraudžiant nepriimtin literat r ir nuolatos juos kuo nors užimant, kad nelikt laiko formuotis j savimonei? Ar jiems apskritai duodama daugiau laisvalaikio? Jiems skiepijamas priešo vaizdis ar vis d lto toleruojami tie asmenys, kuri nuomonei neleidžiama pritarti? Galima toliau pl toti žangin klausim : mokom j

darb dirb s personalas skatina savarankišk besimokan i j asmenyb s raid ar daro juos organizacijos vadov parankiniaais, padedan iais siekti valdžios?

#### 5. Ryšiai su išoriniu pasauliu: integracija ar izoliacija?

Kiek organizacija bando daryti tak asmeniniams santykiams su šeima, senais draugais ir žmonimis, sutinkamai laisvalaikio? Ar propaguojama, kad reikia iš esmės atsiskirti nuo t v , o gal nariai net priveriami tai padaryti? Ar leidžiama tuo pat metu būti ir kit organizacij nariu? Ar netikrinama, su kuo bendruomen s nariai draugauja asmeniškai? O gal visas asmeninis gyvenimas „peršviečiamas“? Ar organizacijos viduje yra „pareiga atlikti išpažint“, kurios metu privaloma reguliariai pasakoti apie visus asmeninius reikalus? Ir apskritai – organizacija toleruoja nuo jos nepriklausant nari asmenin gyvenim ar siekia visiškai užvaldyti ir j vidin , dvasin gyvenim ? Tai gal gale ir nusako, kokie bendruomen s siekiai – tarnauti ar siekti valdžios.

#### 6. Turto klausimas: nari nuosavyb atimama ar gerbiama?

Kaip organizacija elgiasi su privačiu savo nari turto, gytu dirbant už organizacijos rib ? Apie tai visai nekalbama ar reikalaujama j visiškai atiduoti organizacijos žinion? Ar organizacija apskritai toleruoja tai, kad jos narys turi savarankišk ekonomin pagrind ? Ir ar numatyta, kas bus daroma su nuosavybe, jei bendruomen s narys išstot iš organizacijos? Ar jo turtas prieš tai buvo apdraustas socialiniu draudimu ir ar apskritai už j buvo mokamas koks nors kitas, su organizacija nesusij s draudimo mokestis? O galb t nariui, išstojusiam iš organizacijos, gresia pavojus likti be nieko? Ar nariai gyja teis nuosav senatv s pensij , ar jie senatv je bus apr pinami tik per organizacij ? Bendruomen atsikrato materialiai remtin nari ar r pinasi ir jais? Organizacijos principas yra: „arba mes, arba nieko“ ar ji gerbia ir skatina savo nari suinteresuotum apsidrausti? Kitais žodžiais tariant, ji tarnauja ar tik valdo ir išnaudoja?

#### 7. Intymusis bendruomen s nari gyvenimas: individualumas ar konformizmas?

Ar organizacija pretenduoja reguliuoti savo nari intym j gyvenim ? Ar „skaistyb“ paskelbta privalomu dalyku? Ar bendruomen s nariams paskiriami privalomi partneriai? Ar rengiamos masinės sutuoktuv s? Ar skirting ly i atstovai gyvena griežtai atskirti vieni nuo kit ? Nesvarbu, kokia kryptimi organizacijoje reguliuojamos asmeniškiausios iš vis asmenini gyvenimo sri i , – jis jau savaime rodo, koks besaikis organizacijos vad valdžios siekis. Ar organizacija, reguliuodama kaip tik t srit , kurios ne manoma sureguliuoti ir kurioje žmon s labiausiai pažeidžiami, stengiasi aukl ti savo narius taip, kad jie b t nuolat kamuojami kalt s jausmo? O jeigu bendruomen je vesta dar ir privalomos išpažinties sistema, paprastas jos narys tampa bej gis, nuod mklausei pavaldus objektas, nes tik šis jam gali atleisti nuod mes, be to, pagal savo paties nustatomas taisykles. Taip broliai ir seserys paver iami aukomis, o tikslas, pasirodo, buvo ne tarnavimas, o valdžia.

## **Praktinio darbo perspektyvos**

Atsakius šiuos septynis klausim apie organizacijos humaniškum blokus, duomenis b t galima vertinti balais: gautume svarbius rezultatus tam tikrais aspektais, o paskui padarytume bendras išvadas. Kokios nehumaniškos, sektantiškos tendencijos išryšk ja organizacijoje? Kur ji yra iš ties humaniška, o kur vis dar prasiveržia senosios, istoriškai susiklos iusios valdžios siekimo tendencijos? Ar bendro tyrimo rezultatai rodo, kad esama iš esmės negatyvi tendencij ? O gal net pasteb ta nusikalstamos veiklos prieš nelojaliais tapusius buvusius bendruomen s narius užuomazg ? Ar yra pranešim apie tiesioginius nusikaltimus pa ioje organizacijoje? Ar jie nutylimi ir užglaistomi?

Valstyb s institucijos, naudodamosi pateiktu reikalavim s rašu, turi neapsiriboti bausm s už padarytus nusikalstamus veiksmus paskyrimu. Jos taip pat gal t vertinti esamas organizacijas (be to, niekas negal t prikišti, kad jos taiko neteis t spaudim ): tuomet teigiamoms

bendruomenės būtų galima leisti ramiai veikti toliau, o tartinas grupės būtų leidžiama nuolat stebėti. Taip būtų galima iš anksto užkirsti kelią rengiamiems nusikaltimams.

Šios veiklos fone būtų galima vesti pareigybų, pavyzdžiui, „galiotinis sektas reikalams“, jis kasmet turėtų parengti „pranešimą apie sektas“, prieinamą plačiajai visuomenei. Sumerint vaizdą, nieko nežinantys apie bendruomenę, su kuria užmezgę ryšius vaikai, tokiam pranešimui galėtų rasti apie ją informacijos. Internetu galėtų būti nuolat skelbiamos trumpos tos organizacijos charakteristikos, apibūdinamos jos žmoniškumo aspektu. Jei išaiškėtų, kad yra tendencijų, keliančių grėsmę žmoniškumui, galiotinis sektas reikalams turėtų kreiptis atitinkamas nusikaltimus tiriančias valstybes staigas.

Suprantama, sieloma veikla susijusi su dvišaliais padariniais. Lietuvai ilgą laiką teko kęsti valstybes atvirai organizuojamą spaudą. Dėl to teikiama sieloma tikriausiai kam sukels pasipiktinimą, nes atrodo, kad vis iškyla grėsmė iš naujo gyvai laisvei. Mat tokia „galiotinis sektas reikalams“ kai kas galėtų puikiai pritaikyti nepalanki politini varžovų natūraliai atrankai, taikant slapto tarnybų metodus, nors viešai būtų skelbiama, kad jis veikia žmoniškumo sumetimais. Tiesa, tai gali atsitikti. Tačiau, manytume, tikslinga nuolat tirti visokio pobūdžio organizacijų žmoniškumą, jei pakankamai apsidrausta nuo piktnaudžiavimo. Vis dėlto visuotinis mokymasis, siekiant esminio Lietuvos visuomenės, kuriai būdinga spauda, agresija ir piktnaudžiavimas vienas kitu, pertvarkymo, yra pernelyg svarbus dalykas, kad reikėtų liautis artinti link teisingo tikslo vienu dalyku, jog yra pavojus nukrypti nuo pasirinkto kelio. Šis pavojus egzistuoja visada – reikia tik stengtis kiek manoma jį saugoti.

Taigi svarbiausia yra iš esmės pakoreguoti visuomenės kursą žmoniškumo linkme. Kurioje organizacijoje, partijoje, bažnyčioje ar šeimoje, slytingai tyrinėjami, nerastume nehumaniškų, sektantiškų tendencijų? „Sektos“ – tai tik ekstremali organizuoto nehumaniškumo forma, tačiau būtina aptikti jas pirminės stadijos ir ištaisyti. Ne kiekviena nauja bažnyčia yra „sektas“: ji gali būti sutvarkyta žmoniškiau nei senieji signalai jusios bažnyčios. Gali būti, kad, ištyrus kai kurių organizacijų veiklą, paaiškės skaudūs dalykai. Bet mes juk žengiame naują žmoniškumo erą ir bergėdžiai bandytume šiaurės prieš tai, kokį gyvenimą su Žeme numato Dieviškasis tvarkaraštis. Stengtume visa tai tik užvilinti, bet ne tam sukliudyti. Reikia atpažinti „laiko ženklus“ ir sitraukti žmoginimo procesą, kuris mūsų vaikams ir anksčiau padovanos kitą, geresnį pasaulį. Ar gali būti kas nors svarbiau už šį užduotį?

Vilnius, 1998 m. balandis

*Apie autorių* : diplomuotas socialinių mokslų specialistas, pagrindini studijų studijų teologas, kilęs iš Frankfurto prie Maino (Vokietija), gimęs 1953 m., verslininkas; 1993 m. kaip turistas atvyko į Vilnių. Sužavėtas Elenos Kubilienės darbu vaikų socialinės paramos organizacijoje „SOS vaikai“, steigė vokiečių labdaros bendriją „Vaikai Lietuvoje“, kuriai pats vadovauja; nuo 1994 metų, kai persikėlė į Vilnių, yra organizacijos „SOS vaikai“ valdybos narys ir dalyvauja visose jos veiklos srityse. Jau porą metų Lietuvoje negyvena (*red. past.*).